

Recensie: Wilma Ferwerda

Joan Didion : 'Blauwe nachten' Uitgeverij de Bezige Bij, Antwerpen 2012. ISBN 9789085423584, oorspronkelijke titel: Blue Nights, vertaling: Marijke Versluys (Rouw/dood/ouder worden/ neuritis/ coma/ longontsteking/ septic shock/adoptie/borderline/ PO/1) Zie ook: www.debezigebij.nl/

Soort boek/ziekte/stijl: Als Joan Didion (1934) haar boek 'Het jaar van magisch denken' over de rouw om de dood van haar man net af heeft, sterft haar dochter Quintana, die dan 39 jaar oud is, aan de gevolgen van septic shock. Een ziekteproces dat al met al een jaar duurt. Pas 5 jaar later is zij zover dat ze ook over dat rouwproces een boek schrijft. Quintana was een geadopteerde dochter, die in de loop van haar leven ook de diagnose borderline stoornis kreeg en verslaafd raakte.

De schrijfster is inmiddels zelf 75 jaar oud. In het boek rijgt zij herinneringen, wetenschappelijke en persoonlijke inzichten aan elkaar. Het lijkt erop of ze schrijvend denkt en de lezer mee laat denken over wat er haar is overkomen en wat er haar nog overkomt. De schrijfstijl heeft af en toe iets verwards, wat toeneemt aan het einde van het boek. Daarover schreef recensent Johan de Haas (<http://www.cobra.be/cm/cobra/boek/boek-fictie/1.1303942>): 'Herinneringen, opmerkingen, vragen vormen een tekst die opvalt door een aangeslagen verbodskeling. De herhaling van cursief gedrukte zinnen drukt de rouwende moeder telkens opnieuw met de neus op de rauwe feiten. "Wanneer iemand doodgaat, kan je daar beter niet bij stilstaan" is een machteloze mantra in het boek. "Quintana is een van de onderwerpen waarover ik niet gemakkelijk rechtstreeks spreek" bekent Joan Didion.

Over de schrijfster: Joan Didion woont in New York. Ze is auteur van 5 romans, maar wordt vooral genoemd om haar essaybundels. Zij is bijna 40 jaar getrouwd geweest met de schrijver John Gregory Dunne. Hij overlijdt in december 2003. Samen hebben zij een geadopteerde dochter, Quintana, die later overlijdt en waarover Joan in 2011 het boek Blauwe Nachten schrijft.

Korte beschrijving: De titel van het boek verwijst naar de lange schemeringen die een bepaalde kleur blauw hebben en waaraan geen einde lijkt te komen. Het blauwe licht kondigt de komst van een nieuw jaargetijde aan, maar ook het vallen van de nacht. Of zoals de schrijfster het zelf verwoordt "Blauwe avonden zijn het tegenovergestelde van het sterven van het licht, maar ze zijn er ook een voorafschaduw van." In dit boek probeert een moeder een reconstructie te maken van het leven van haar dochter, met haar als moeder. Er worden veel herinneringen opgehaald en het lijkt alsof de moeder allerlei dingen ziet en ontdekt die ze eerder niet gezien heeft. Hoe zij haar geadopteerde dochter in eerste instantie als een pop opvoedde. Hoe bang en eenzaam de dochter soms was. Wat het betekende om de diagnose 'borderline' te hebben, hoe dat in het gedrag van haar dochter te zien was. Hoe gehecht ze zelf aan haar dochter was. Als het boek vordert gaat het ook over angst voor haar eigen sterfelijkheid en de aftakeling van de ouderdom. Er wordt ontdekt dat ze 'neuritis' heeft. Een ontsteking van de zenuwen, met onduidelijke oorzaak. Het boek heeft als opdracht: 'Voor Quintana' en eindigt met de zin: 'Toch is er geen dag in haar leven dat ik haar niet zie'.

Wat viel op:

Het boek heeft een andere stijl dan het boek dat Joan Didion over de dood van haar man schrijft. Wel herkenbaar zijn de vele gedetailleerde herinneringen, die voor de meeste van ons wat exotisch zullen overkomen omdat Joan en haar man een nogal glamoureuus leven leiden in de jetset van Amerika.

In haar eerste boek lijkt zij nog op zoek naar hoop, ook in de wetenschappelijke literatuur die maakt dat ze de dingen die haar en haar man zijn overkomen probeert te begrijpen. In dit boek lijkt ze die hoop verloren te zijn en gaat het niet meer over de dingen willen begrijpen.

Wat mij opvalt is dat het boek eigenlijk alsmaar somberder wordt, alsof Joan ook echt uit elkaar aan het vallen is. Ook haar schrijfstijl past daarbij: door de herhaling van herinneringen aan hoe Quintana met zichzelf en haar omgeving omging, lijkt ze er vat op te willen krijgen. Dit boek lijkt Joan Didion vooral geschreven te hebben om met het leven en de dood van Quintana in het reine te komen. Bij dit proces speelt een schuldvraag die te maken heeft met het feit dat Quintana een geadopteerde dochter is. De plaats van herinneringen in dat proces zijn belangrijk en ook hoe de schrijfster zich hiertoe verhoudt. Het gaat daarbij over acceptatie van het lot, en in haar geval ook over schuld. Didion vraagt zich af wat het met Quintana gedaan heeft dat ze door hen geadopteerd is. Je adopteert een kind toch met het idee dat je het iets beters te bieden hebt dan de biologische ouders.

Citaten: Blz. 44: ‘Eigenlijk stel ik geen prijs meer op dat soort aandenkens. Ik wil niet meer herinnerd worden aan datgene wat is geweest, wat kapot is gegaan, wat is weggeraakt, wat is verspild.’

Blz. 45: ‘In theorie dienen die aandenkens om een bepaald ogenblik weer uit het geheugen op te diepen. In de praktijk dienen ze alleen maar om duidelijk te maken dat ik een bepaald ogenblik op het moment dat het zich voordeed onvoldoende heb gewaardeerd. Hoe onvoldoende ik het heb gewaardeerd toen het zich voordeed, is ook een inzicht dat ik me niet kan permitteren.’

Blz. 63: ‘Wij hadden gekozen, het beeldschone meisje had onze keuze aanvaard, er was in het gerechtsgebouw geen biologische ouder opgestaan om gebruik te maken van zijn of haar onvervreemdbaar recht zoals dat in Californië voor particuliere adopties gold, en eenvoudigweg te zeggen: “Nee, ze is van mij, ik wil haar terug.” De kwestie. Zoals ik het graag beschouwde, was nu afgesloten. De angst was nu verdwenen. Ze was van ons. Pas een paar jaar later zou ik beseffen dat ik niet de enige in huis was geweest met die angst.’

Blz. 103: ‘*Jij hebt je mooie herinneringen.* Dat is waar, maar ze vervagen. Ze vloeien in elkaar over. Ze worden, zoals Quintana een paar maanden later als enige herinnering beschreef die ze kon oproepen na vijf weken op de intensive care in het UCLA, ‘erg doezelig.’

Recensie/Extra:

Kijk ook op: <http://www.cobra.be/cm/cobra/boek/boek-fictie/1.1303942>

Johan De Haes: ‘De kwetsbaarheid van de ouderdom

Toch kwam het nog goed met Quintana Roo die trouwde maar niet lang daarna overleed.

‘Blauwe Nachten’ roept het onverdraaglijke gemis van een overleden dochter op. (...) Toch is “Blauwe Nachten” niet alleen een boek over de fragiliteit van een dochter die ooit verzuchtte “Laat mij maar in de grond liggen slapen”.

Didion zelf wordt het slachtoffer van geheimzinnige neurologische stoornissen, een gevoel van algemene febriliteit, die geen gevaarlijke ziekte maar de onaangekondigde voorbode van de ouderdom is. Voor een succesrijke schrijfster komt daar de vrees bij om de beheersing over de woorden te verliezen. Het rouwen om het besef van de eigen aftakeling en om het verlies van een dochter loopt als het ware in elkaar over. ‘Blauwe Nachten’ bevat nogal wat “couleur locale”, namen van plekken en mensen die er zeker toe doen in de mondaine en artistieke Verenigde Staten. Een Europese lezer die nooit een voet zette in New-York en Los Angeles kan hier en daar verloren lopen.’

Kijk ook op : <http://www.vn.nl/boeken/non-fictie/blue-nights-joan-didion/>

Jeroen Vullings: ‘Volop in hippiesferen

Didion is altijd een wat afstandelijk schrijver geweest, maar nooit vermeed ze in haar werk pijnlijke kwesties en (helemaal in Blue Nights) pijnlijk zelfonderzoek. Was ze een goede moeder? Wat zag ze over het hoofd? Hoe was Quintana écht?

In *The Year of Magical Thinking* kwam het al even aan de orde, maar in dit boek wordt het uitgelicht: Quintana was een adoptiekind. Didion vertelt hoe ze door een arts gebeld werd, die

een prachtige meisjesbaby in de aanbieding had, hoe ze daarna mocht kiezen uit een kamer vol kinderen en Quintana uitzocht. Andere tijden, 1966.

Het echtpaar Joan en John was volstrekt niet toegerust op een baby. Ze zaten nog volop in hippiesferen met andere jet setters en hun werk ging altijd voor. Quintana Roo, werd ze genoemd, naar een net bezochte streek in Mexico. 'De plaats op de kaart genaamd Quintana Roo was nog terra incognita. Terra incognita, zoals ik het tot dusver had gezien, betekende: vrij van complicaties. Dat terra incognita eigen complicaties zou hebben, kwam nooit bij me op.' Quintana kampte in haar leven met paniekaanvallen en een depressie, belandde zelfs in rehab. Het sterke in Didions Tochtersuche is niet zozeer dat ze nu oog toont voor dat waarvoor ze vroeger geen of te weinig oog had, maar vooral dat ze door dat verscherpte zicht op haar dochter opeens het roer omgooit. Haar opeens gewonnen inzicht is ons leesavontuur, we ontdekken mee dat angst Quintana definieerde. Angst voor de verzonnen boeman in haar jeugd ('de Gebroken Man'), angst die bij het kind-zijn hoort. Kindertijd is per definitie gevaarlijk, aldus Didion. Een kind staat immers onderaan de voedselketen.'